

حمایت از حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطاتی در اسناد بین المللی و حقوق ایران

دکتر حسین صادقی
H_sadeqi@yahoo.com

گفتار نخست: کلیات

مبحث اول: تعریف حریم خصوصی

حریم خصوصی قلمرویی از زندگی مادی و معنوی انسان است که انتظار دارد جز با رضایت وی هیچ شخصی در آن ورود پیدا نکرده و یا آنرا پایش ننماید. شاید در یک عبارت بسیار کوتاه و ساده بتوان کاملترین مفهوم را از حریم خصوصی ارائه داد. «حق تنها و با خود بودن»^۱ ساده ترین و کوتاه ترین تعریفی است که ابتدا توسط لوئیس براندیس^۲ و ساموئل وارن^۳ در سال ۱۸۹۰ در مجله حقوقی هاروارد بکار برده شده و پس از آن در بسیاری از پرونده های دادگاه عالی آمریکا جهت توصیف حق حریم خصوصی افراد در منازل خود بکار می رفت.^۴

لذا یکی از ارزشمندترین حقوق اساسی افراد یک جامعه حق حریم خصوصی است که در آن افراد با امنیت کامل به زندگی خصوصی خود پرداخته و هیچ گونه نگرانی از جهت افشای اطلاعات شخصی و تجاوز به حریم امن شخصی خود نداشته باشند. به طوری که امروزه یکی از اصول بنیادین حقوق بشر رعایت حریم خصوصی اشخاص است. حریم خصوصی را به مفهوم های مختلفی از قبیل «خلوت و تنهایی»^۵، «صمیمیت و رابطه خصوصی»^۶، «ناشناخته ماندن»^۷، «خویشتر نگاه داشتن»^۸، تعریف کرده اند. ورود و بحث و تحلیل همه این مفاهیم از موضوع اصلی این مقاله خارج است.^۹

جان لاک، فیلسوف شهیر انگلیسی نیز در خصوص حریم خصوصی چنین بیان داشته اند که «هر انسانی در درون خود یک قلمرو شخصی دارد و هیچ کسی غیر از خود شخص هیچ حقی برای ورود به این قلمرو را ندارد»^{۱۰}

آقای «جاستیس لافارست» از دیوان عالی کانادا در مقام بیان اهمیت و تعریف حریم خصوصی چنین گفته است:

^۱ - "The right to be left alone"

^۲ - Louis Brandeis

^۳ - Smuel Warren

^۴ - Janine S.Hiller and Ronnie Cohen, internt law & policy,2001, Prentice Hall, p.76,Note1

^۵ - Solitude

^۶ - Intimacy

^۷ - Anonymity

^۸ - Reserve

^۹ - جهت مطالعه در خصوص تعاریف و مفاهیم ارائه شده از حریم خصوصی رجوع کنید به منابع زیر:

- محمد علی نوری و رضا نخجوانی، حقوق حمایت داده ها، صص ۲۴-۲۲

- دکتر انصاری، باقر، مقاله «حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلام، تطبیقی و ایران» مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۶۶ سال ۱۳۸۳ صص ۱۲-۵

- دکتر نمک دوست تهرانی، حسن، مقاله حق دسترسی آزادانه به اطلاعات و حریم خصوصی، قابل دستیابی در نشانی اینترنتی ذیل:

<http://wwwmfoi.ir/b-main/articlestext.php?>

- اصلانی، حمید رضا، کتاب «حقوق فن آوری اطلاعات»، چاپ اول، ۱۳۸۴، نشر میزان، صص ۲۱-۱۸

- دکتر کروی، محمد تقی، کتاب «اتحادیه اروپا و بحث حمایت از داده های شخصی و حریم خصوصی در ارتباط الکترونیکی»، چاپ اول، ۱۳۸۴، انتشارات بقعه، صص

۲۹-۳۲

-the law Reform Commission of Hong Hong, (2004),Report,civil liability for invasion of privacy . available at:www.hkreform.gov.hk

- Graham Greenleaf,"proposed privacy code for Asia-pacific cyberlaw" , see,at: www.gahtan.com/cyber law/privacy/Articles/ - privacy and Haman Right,privacy International 2004, see at: www.privacyinternational.org/survey

^{۱۰} - محمد علی نوری و رضا نخجوانی، پیشین، صص ۲۲

« حریم خصوصی در قلب آزادی در کشوری مدرن وجود دارد. حریم خصوصی براساس آزادی عمل اخلاقی و جسمی انسان و اساساً برای رفاه فرد بنا نهاده می شود. تنها به این دلیل شایسته حمایت اساسی است، اما در عین حال، دارای ماهیتی بنیادی در زمینه نظم عمومی می باشد. محدودیتهایی که بر حکومت به منظور اجتناب از تجسس در زندگی شهروندان اعمال می شوند به ماهیت و اساس یک دولت دموکراتیک بر می گردد.»^۱

علیرغم اشتراک اصل حمایت از حریم خصوصی افراد، ابعاد و حدود حریم خصوصی بستگی تام به فرهنگ و زمینه های اجتماعی و محیطی دارد.^۲ بر همین اساس وضعیت حمایت از حریم های خصوصی افراد در نظام های حقوقی مختلف در جهان متفاوت است.

مبحث دوم: حوزه های مختلف حریم خصوصی

حریم خصوصی دارای چهار حوزه مختلف است. این حوزه ها عبارتند از حریم خصوصی اطلاعاتی^۳، حریم خصوصی ارتباطات^۴، حریم خصوصی جسمانی^۵ و حریم خصوصی مکانی^۶ یا حریم خصوصی در منازل و اماکن.

۱- **حریم خصوصی اطلاعاتی:** این حریم را در برخی نظام های حقوقی تحت عنوان «حمایت داده» مورد بررسی قرار می دهند و عبارتست از قواعد حاکم بر نحوه پردازش داده ها و اطلاعات مربوط به اشخاص^۷. پردازش داده شامل هرگونه فعل و انفعالاتی است که در مورد یک داده صورت می گیرد از جمله این فعل و انفعالات شامل تحصیل، نگهداری، ساماندهی، ذخیره، اصلاح، جایگزینی، تغییر، افشاء، انتقال و انتشار داده می شود. بنابر اصول حاکم بر حمایت از داده ها کلیه اطلاعات شخصی نظیر اطلاعات پزشکی اشخاص، اطلاعات مالی، دولتی و مانند آن بایستی تحت قواعد مربوط به حمایت داده پردازش شوند و هرگونه تخطی از قواعد مزبور به منزله نقض حریم اطلاعاتی اشخاص تلقی می شود. این نوع حریم یک نهاد حقوقی جدیدی است که به موازات توسعه ارتباطات الکترونیکی بویژه در حوزه اینترنت و شبکه های رایانه ای بروز یافته است.

۲- **حریم خصوصی ارتباطاتی:** این نوع حریم خصوصی به ابعادی از محرمانگی و شخصی بودن ارتباطات افراد در جامعه اطلاق می شود. براساس قواعد حاکم بر این نوع حریم هر شخصی در برخی از انواع ارتباطات فردی و اجتماعی خویش می تواند جنبه هایی از سری بودن روابط و ارتباطات را از جامعه انتظار داشته باشد به نحوی که از دید عموم محفوظ مانده و افراد غیر مجاز حق تجسس و پایش و رهگیری آنها را نداشته باشند. این نوع حریم شامل کلیه انواع ارتباطات انسانی از قبیل پست عادی و پست الکترونیکی و مکالمات تلفنی، تلگراف و غیره می شود. و یکی از نهادی حقوقی سنتی است که از دیرباز به آن توجه می شده است. در این نوع حریم قواعدی حاکم است که چگونگی ارتباطات فیما بین اشخاص از طرق فیزیکی، و الکترونیکی را تنظیم و تحت قاعده در می آورد. بویژه بایستی توجه داشت این نوع حریم ناظر بر ارتباطات دور است و در ارتباطات نزدیک اصولاً دو نوع حریم دیگر یعنی حریم جسمانی و حریم مکانی مطرح می گردد. اما در مورد ارتباطات دور به جهت وجود فاصله مکانی طرفین ارتباط امکان حصول اطلاع از چگونگی ارتباط واجد اهمیت بیشتری می باشد. از جمله در بحث ارتباطات تلفنی، و اینترنتی و نیز ارتباطات مکاتبه ای از طریق پست مسائل مربوط به حمایت از حریم خصوصی مطرح است که از جمله قواعدی که در نظام های حقوقی کشورهای مختلف وجود دارد ممنوعیت شنود غیر مجاز مکالمات و رهگیری پیام ها و باز کردن نامه ها و افشای محتوای آنهاست.

۳- **حریم خصوصی جسمانی:** این گونه حریم خصوصی در باب حمایت از تمامیت جسمانی در مقابل هر تعرض و تجاوز و نیز در مقابل آزمایش های ژنتیکی، دارویی و نظایر آن است. حریم جسمانی را برخی شامل اطلاعات مربوط به سلامتی انسان نیز می دانند^۸. اما به نظر می رسد این نوع حریم یعنی اطلاعات مربوط به سلامتی افراد را بایستی در زمره حریم اطلاعاتی تلقی نمود.

۴- حریم خصوصی مکانی یا حریم خصوصی در منازل و اماکن.

^۱- استیون هیک، ادوارد. اف هلبین و اریک هوسکنیز، حقوق بشر و اینترنت، ترجمه و تحقیق: دکتر سید قاسم زمانی و مهناز بهراملو، چاپ اول ۱۳۸۶، انتشارات خرسندی، ص ۲۸۳.

^۲- دکتر نمک دوست تهرانی، حسن، پیشین، ص ۲

^۳ - Informarion Privacy

^۴ - Communication Privacy

^۵ - Bodily Privacy

^۶ - Territorial Privacy

^۸- محمد علی نوری و رضا نخجوانی، پیشین، ص ۳۴

حریم خصوصی مکانی در واقع به قواعدی می پردازد که آرامش و آسایش شخصی را در یک مکان متعلق به خود تضمین می کند به نحوی که اطمینان حاصل می نماید که هیچ کس نظاره گر وی در مکان مزبور نیست. لذا این نوع حریم از ابتدایی ترین و سنتی ترین اشکال حق افراد است که اطمینان حاصل نمایند منازل مسکونی و محل فعالیت و کسب و کار آنها جز با رضایت آنها در معرض دید و ورود دیگران نمی باشد. بنابر این قواعد حمایت از حریم مکانی را بایستی به مجموعه قواعدی تعریف نمود که آزادی اشخاص را در محل سکونت و کار خود تضمین می نماید.

گفتار دوم: حمایت از حریم خصوصی در اسناد بین المللی

حمایت از حریم خصوصی افراد به عنوان یک اصل فراملی و جهان شمول مورد توجه نهادهای بین المللی قرار داشته و در بسیاری از اسناد بین المللی به رعایت حریم خصوصی مردم تصریح گردیده است. لذا در اسناد مهم حقوق بشر مقررات عمومی در جهت حمایت از حق افراد جهت آسایش خصوصی وجود دارد که که برخی پایه اساسی اصل حمایت از حریم خصوصی را تشکیل داده و برخی مستقیماً به حمایت از حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطی پرداخته اند.

مبحث اول: اسناد مهم پایه گذار حمایت از حریم خصوصی

- ۱- اعلامیه جهانی حقوق بشر - در ماده ۱۲ اعلامیه دهم دسامبر ۱۹۴۸ مجمع عمومی سازمان ملل متحد چنین مقرر شده است: «احدی نباید در زندگی خصوصی، امور خانوادگی، اقامتگاه یا مکاتبات خود مورد تعرض خودسرانه قرار گیرد. شرافت و اسم و رسمش نباید مورد حمله واقع شود. هر کس حق دارد که در مقابل اینگونه تعرضات و حملات، مورد حمایت قانون قرار گیرد».
- ۲- کنوانسیون اروپایی حقوق بشر: در ماده ۸ کنوانسیون مقرر است: «۱- هر کس حق دارد که حرمت زندگی خصوصی، خانوادگی و منزل و مکاتباتش محفوظ بماند. ۲- هیچ مداخله ای توسط مرجع عمومی نسبت به اعمال این حق نباید صورت گیرد، مگر آنچه طبق قانون بوده و در یک جامعه دموکراتیک به لحاظ مصالح امنیت ملی، سلامت عمومی یا رفاه اقتصادی کشور برای جلوگیری از بی قانونی یا جرم، برای حمایت از بهداشت یا اخلاقیات یا برای حمایت از حقوق و آزادیهای دیگران لازم باشد».

- ۴- سایر اسناد بین المللی: از جمله ماده ۱۸ اعلامیه اسلامی حقوق بشر (دولتهای عضو کنفرانس اسلامی)، ماده ۱۰۱۷ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶، ماده ۵ کنوانسیون بین المللی منع کلیه اشکال تبعیض نژادی ۱۹۶۶، ماده ۱۱ کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر ۱۹۶۹، ماده ۱۰ کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی های اساسی^۱.

مبحث دوم: اسناد مربوط به حمایت بین المللی از حریم خصوصی اطلاعات و ارتباطات در اتحادیه اروپا

با توجه به پیشرفتهای سریع و عظیمی که بویژه در دو دهه اخیر در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات درجهان صورت گرفت و نظر به وجود مخاطرات جدی که در مورد حریم خصوصی اشخاص در محیطهای الکترونیکی وجود داشت اتحادیه اروپا دستورالعملهای را در جهت حمایت از حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطی مردم تصویب نمود که ذیلاً به برخی از آنها اشاره می کنیم:

۱- کنوانسیون حمایت از افراد در قبال پردازش خودکار داده های شخصی شورای اروپا ۱۹۸۱

این کنوانسیون در جهت محترم شمردن حریم خصوصی افراد بویژه با توجه به جریان روز افزون داده های شخصی یا پردازش خود کار در فرا سوی مرزها به تصویب شورای اروپا رسید. دامنه کنوانسیون شامل فایل های داده شخصی خودکار و پردازش خودکار داده های شخصی در بخش

^۱ - ر.ک: محمد علی نوری و رضا نخجوانی، پیشین، صص ۵۲-۵۰ و نیز کتاب حقوق بین المللی ارتباطات و اطلاعات، مجموعه ای از اسناد مهم، تالیف ادوارد پلومان، ترجمه دکتر بهمن آقایی، چاپ اول، ۱۳۸۰، انتشارات گنج دانش، صص ۳۷۶ به بعد

خصوصی و دولتی است.^۱ از جمله موضوعات کنوانسیون عبارتند از: اصول اساسی حمایت داده ها، جریان داده های فرامرزی، همکاری های اعضا پیش بینی یک کمیته مشورتی است.^۲

۲- دستورالعمل حمایت از داده ها ۱۹۹۵ اتحادیه اروپا^۳

در این دستورالعمل شرایط و مقررات مرتبط با نحوه جمع آوری، استفاده و انتقال داده های شخصی کارمندان از قبیل نام، نشانی، شماره تلفن و وضعیت تأهل و نیز اطلاعات مربوط به حقوق، پاداش، شرایط استخدامی و نحوه ارزشیابی عملکرد آنان پیش بینی شده است.^۴ از جمله موضوعاتی که در این دستورالعمل مطرح گردیده عبارتند از: ضوابط عمومی برای مشروعیت پردازش داده های شخصی، انواع خاص پردازش، حق دسترسی به داده ها، معافیت ها و محدودیتها، محرمانگی و امنیت پردازش، جبران خسارت، مسؤولیت و تجربیات و انتقال داده های شخصی به کشورهای ثالث.

۳- دستورالعمل حمایت از داده های ارتباطات مخابراتی ۱۹۹۷ اتحادیه اروپا^۵ (دستورالعمل شماره ۹۷/۶۶)

این دستورالعمل در جهت هماهنگ سازی تدابیر لازم کشورهای عضو به منظور تضمین هر چه بهتر حمایت از حقوق و آزادی های اساسی بویژه حق حریم خصوصی در پردازش داده های شخصی حوزه ارتباطات مخابراتی و اطمینان از گردش آزاد اینگونه داده ها تصویب شده است. در بند ۲ ماده (۱) دستورالعمل تصریح گردیده است که دستورالعمل اخیر حاوی جزئیات و مکمل دستورالعمل شماره ۹۵/۴۶/EC برای مقاصد مذکور در فوق و نیز حاوی مفادی به منظور حمایت از منافع قانونی مشترکاتی که شامل اشخاص حقوقی هستند می باشد. در این دستورالعمل به بحث امنیت شبکه مخابراتی و محرمانگی در ارتباطات و مقرراتی در خصوص ارائه و محدودیت افشای هویت تماس گیرنده و تماس های ناخواسته پرداخته شده است.

۱-۱- دستورالعمل راجع به پردازش داده و حمایت از حریم خصوصی در ارتباطات الکترونیکی ۲۰۰۲ اتحادیه اروپا^۶

دستورالعمل شماره ۰۲/۵۸

این دستورالعمل در ژوئن ۲۰۰۲ به تصویب پارلمان اروپا رسید و از تاریخ ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳ در قلمرو اتحادیه اروپا لازم الاجرا گردید. آنچه تصویب این دستورالعمل را ضروری می نمود پیشرفتهای سریع و جدید در زمینه فن آوری مخابراتی و سایر خدمات ارتباطات الکترونیکی و فقدان یک نظام حقوقی جامع در زمینه حمایت از حریم خصوصی در ارتباطات الکترونیکی بود. چرا که دستورالعمل ۹۷/۶۶ در این زمینه واجد نواقص و نارسایی های زیادی بوده و صرفاً به خدمات مخابراتی محدود بود. به همین دلیل دستورالعمل ۲۰۰۲/۵۸ به عنوان مکمل دستورالعمل ۹۵/۴۶ و جایگزین دستورالعمل شماره ۹۷/۶۶ اتحادیه اروپا شد. در این دستورالعمل بر اصل امنیت و محرمانگی در ارتباطات الکترونیکی تاکید شده است.

گفتار سوم حمایت از حریم خصوصی در نظام حقوقی آمریکا و فرانسه

مبحث اول: آمریکا

الف: قبل از قانون حریم خصوصی ارتباطات الکترونیکی ۱۹۸۶

حقوق مربوط به حریم خصوصی^۷ در آمریکا در حدود یکصد سال اخیر و از اواخر دهه ۱۸۸۰ دارای تحول عمده بوده است که این تحویل ناشی از توسعه فن آوری های جدید بوده است، در نظام حقوقی آمریکا سیر تحول حقوق مربوط به حریم خصوصی به ۵ مرحله اصلی تقسیم شده است. ۱- مرحله عدم وجود قانون خاص^۸ - مرحله نظام حقوقی مسؤولیت مدنی که در این مرحله برای تجاوز به حریم خصوصی و شخصی فرد

^۱ - ماده (۳) کنوانسیون

^۲ - جهت ملاحظه متن ترجمه شده کنوانسیون، رجوع کنید به: محمد علی نوری و رضا نخجوانی، پیشین، صص ۳۰۱-۲۸۹

^۳ - EU Directive on Protection of individuals with Regards to the Processing Data(1995)(95/46/EC)

^۴ - دکتر کروی، محمد تقی، پیشین، صص ۸۴ به بعد

^۵ - EU Directive on Data Protection in Telecommunications(1997)

^۶ - EU Directive Concerning processing of Data and the protection of privacy in Electronic Communication Sector (2002)

^۷ - Privacy Law

^۸ - No Specific Law

ضمانت اجرای مدنی جبران خسارت پیش بینی شد. ۳- مرحله ای که در آرای دیوان عالی کشور حق حریم خصوصی به عنوان یک حق اساسی شناخته شد. ۴- مرحله ای که دیوان عالی کشور ملاحظاتی را در خصوص استثنائات مربوط به حریم خصوصی از قبیل رضایت شخص یا حق عموم برای دانستن یک اطلاعات خاص و مانند آن اعلام نمود. ۵- مرحله پنجم مرحله شناسایی «توقع عموم از حریم خصوصی»^۱ در ارتباط با فن آوری بود.^۲

مفهوم حریم خصوصی فردی یا شخصی به عنوان یک حق قانونی یک مفهوم جدید در نظام حقوقی آمریکا است. در بخش عمده ای از ادوار تاریخ بشر، حق اشخاص در مورد خصوصی و شخصی تلقی شدن برخی موضوعات یک موضوع قانونی مهمی نبود.^۳ در آمریکا تا دهه ۱۸۸۰ قانون حمایت کننده از حریم خصوصی وجود نداشت. و از مفهوم حق قانونی حریم خصوصی افراد که ریشه در نظام حقوقی کشورهای اروپایی داشت بهره ای نبرده بودند و بر این اساس هیچ مفهوم خاصی از حریم خصوصی نه تنها در قانون اساسی و بلکه در حقوق عرفی آن نیز وجود نداشت.^۴

از اواخر دهه ۱۸۸۰ با توسعه و تحول ارتباطات جمعی بویژه تلفن و روزنامه ها مفهوم حریم خصوصی از اهمیت روز افزونی برخوردار شد. لذا برای نخستین بار بحث حقوقی در خصوص مفهوم حریم خصوصی اشخاص در ایالات متحده آمریکا در سال ۱۸۹۰ در مقاله ای مطرح شد که توسط دو استاد برجسته حقوق هاروارد بنامهای ساموئل وارن^۵ و لوئیس براندیس^۶ در مجله حقوقی هاروارد^۷ نگاشته شد. براندیس بعداً از سال ۱۹۱۶ تا ۱۹۳۸ به عنوان قاضی دیوان عالی آمریکا مشغول شد. در مقاله موصوف دو استاد مذکور پیشنهاد نمودند که در نظام حقوقی آمریکا بایستی «دعوی مبتنی بر مسؤولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی فرد»^۸ پذیرفته شود. آنان با تشریح مواردی از دعاوی انگلیسی مبتنی بر توهین و افتراء، تجاوز به اموال، نقض کپی رایت و نقض محرمانگی چنین استدلال نمودند که نظام حقوقی کامن لا حق حریم خصوصی را به طور ضمنی پذیرفته است.^۹

این نظریه چنان قوی و قانع کننده بود که در طول ۹۰ سال یعنی تا پایان ده ۱۹۷۰ میلادی ۴۹ ایالت از ۵۰ ایالات آمریکا قوانینی را

در جهت شناسایی مسؤولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی به تصویب رساندند

¹ - Pubic's expectation of privacy

² - Black, Sharon K, op.cit, p.261

³ - William Prosser & R. Keeton, Prosser & Keeton on the law of Torts, section 117 at 849 (fifteen edition, 1984), see: Law Reform Commission of Hong Kong, op.cit

⁴ - Black, Sharon K, Telecommunications law in the internet age, Morgan Kaufmann Publishers, 2002, p.262

⁵ - Smael D. Warren

⁶ - Louis D. Brandis

⁷ - Harvard law Review

⁸ - Civil Tort action for the invasion of one's Privacy

⁹ - Warren & Brandeis, the Right to privacy, 4 Harvard law Review. 193 (1890).

ب: بعد از قانون حریم خصوصی ارتباطات الکترونیکی ۱۹۸۶

تا قبل از تصویب قانون ۱۹۸۶ علاوه بر موضع مثبت رویه قضایی آمریکا در حمایت از حریم خصوصی از جمله آرای دادگاه عالی در پرونده های Katz و همچنین Berger، کنگره آمریکا قوانین فدرال مهمی را پس از انتشار آرای دادگاه عالی در پرونده های اخیر الذکر در جهت حمایت از ارتباطات تصویب نمود که از جمله آنها «قانون استراق سمع تلفنی ۱۹۶۸»^۱ می باشد.

اما در سال ۱۹۸۶ قانون حریم خصوصی ارتباطات الکترونیکی (ECPA)^۲ به تصویب رسید که این قانون در واقع قانون استراق سمع تلفنی ۱۹۶۸ را اصلاح و به روز نمود و جایگزین آن در مجموعه قوانین آمریکا شد.^۳

از جمله نوآوری های این قانون نسبت به قانون ۱۹۶۸ حمایت از ارتباطات الکترونیک در حال ذخیره است لذا قانون ۱۹۸۶ مشتمل بر دو فصل کلی است. فصل اول به استراق سمع و رهگیری غیر مجاز ارتباطات الکترونیکی «در حال گذر»^۴ اختصاص داده شده و فصل دوم به دستیابی و تحصیل غیر مجاز ارتباطات «در حال ذخیره»^۵ پرداخته شده است.

لذا با تصویب این قانون اولاً فعالیتهای کلیه متصدیان جابجایی یا عبور ارتباطات الکترونیکی در جهت رعایت حقوق حریم خصوصی تحت قاعده در آمده ثانیاً وظایف، حقوق و امتیازات مسؤولان و متولیان پردازش اطلاعات و داده ها مشخص شده ثالثاً مأموران دولتی صرفاً با دستور مقام قضایی صلاحیتدار مجاز به دستیابی، استفاده یا افشای ارتباطات الکترونیکی می باشند.^۶

قانون یاد شده ارتباطات سیمی (صوتی)^۷ را به ارتباطات شفاهی یا صوتی از طریق سیم، کابل و دیگر کانالهای ارتباطی مشابه تعریف کرده است. همچنین ارتباطات الکترونیکی (داده)^۸ را ارتباطات داده ای می داند که از طریق سیستم های بی سیم و با سیم هر دو قابل انتقال هستند. ارتباط الکترونیکی شامل انتقال آهنگ ها، علائم، تصاویر، نوشته ها، صداها، داده پیام ها از طریق سیم، رادیو، الکترومغناطیسی، و غیره می شود.^۹

در قانون مزبور استثنائاتی در خصوص مسؤولیت ارائه دهندگان خدمات و متصدیان سیستم های رایانه ای در زمینه استراق سمع، افشاء و استفاده از ارتباطات پیش بینی شده است که عبارتند از مواردی که:

- ۱- ایجاد یک فایل پشتیبان جهت یاد آوری و حصول اطلاع از زمان، مقصد، فرستنده و گیرنده پیام لازم باشد.
- ۲- جهت جلوگیری از استفاده غیر قانونی، متقلبانه یا سوء استفاده از خدمات شرکت ضروری باشد.
- ۳- جهت حمایت از حقوق و اموال سیستم یا ارائه دهنده خدمات در چارچوبهای مشخصی لازم باشد.

¹ - Wiretap Act 1968

² - Electronic Communications Privacy Act (ECPA) of 1986

³ - 18U.S.C.Sections 2510-21

⁴ - In transit

⁵ - In storage

⁶ - Black, Shron K, op.cit, p.271

⁷ - Wire (voice)communications

⁸ - Electronic (Data) Communications

⁹ _ David d.Loundy, E-law 4: Computer Information Systems Law and System Operator Liability , at :

www.loundy.com/E-LAW/E-Law4-full.html

۴- جهت کمک و مساعدت به مأموران اجرای قانون و دیگر مقامات صلاحیتدار در چارچوب مقررات مربوط لازم باشد.

در سال ۱۹۹۶ جهت به روز نمودن قانون ۱۹۸۶ و متناسب نمودن آن با تحولات جدید در زمینه فناوری ارتباطات الکترونیکی مخابراتی و رایانه ای از قبیل اینترنت قانون حریم خصوصی ارتباطات الکترونیکی (ECPA) تصویب شد. در این قانون یک نوع ارتباط جدید از راه دور را بنام «پست الکترونیکی»^۱ به گروه ارتباطات الکترونیکی اضافه نمود که متضمن مقررات حمایتی در خصوص دسترسی غیر مجاز به اطلاعات رایانه ای دیگران است. براساس این قانون متصدیان واحدهای تأمین کننده ارتباطات الکترونیکی از افشای محتوای پیام های ذخیره شده ممنوع شده اند و صرفاً در مواردی که محتوای پیام متضمن یک عمل مجرمانه باشد می تواند آنها را برای مأموران اجرای قانون افشا نماید.

مبحث دوم: فرانسه

الف: جایگاه حریم خصوصی به عنوان یک حق اساسی و مدنی

حق حریم خصوصی صراحتاً در قانون اساسی ۱۹۵۸ فرانسه پیش بینی نشده است. معهداً شورای قانون اساسی فرانسه در سال ۱۹۹۵ حق حریم خصوصی را به عنوان یک حق اساسی مبتنی بر قانون اساسی شناخته و اعلام داشت: حق حریم خصوصی افراد به طور ضمنی در قانون اساسی پیش بینی شده است. ۲ شورای مزبور اصل حمایتی «آزادی فردی»^۳ موضوع اصل ۶۶ قانون اساسی را به حق حریم خصوصی نیز تسری داده و اعلام داشت که حرمت حریم خصوصی افراد داخل در مفهوم آزادی فردی است.^۴

تا سال ۱۹۷۰ مقررات خاصی در خصوص رعایت حریم خصوصی افراد در قانون مدنی وجود نداشت. به موجب ماده ۱۳۸۲ قانون مدنی هر شخصی که در نتیجه تقصیر خود زینانی را به دیگری وارد آورد، مسؤول جبران خسارت زیان دیده خواهد بود.^۵ لذا خواهان بایستی اثبات نماید که متحمل یک زیان شده است. رویه قضایی حکم این ماده را به زیانهای غیر پولی از قبیل لطمات وارده به احساسات نیز تسری داده است. از طرفی دادگاههای فرانسه انتشار نامه های محرمانه، نشر و اشاعه مسائلی در خصوص زندگی خصوصی افراد و استفاده غیر مجاز از نام دیگری را «تقصیر» محسوب و مسؤولیت عاملان را محرز تشخیص می دادند.^۶

در سال ۱۹۷۰ حق حریم خصوصی به طور خاص در نظام حقوقی فرانسه به موجب ماده ۹ قانون مدنی به رسمیت شناخته شد. ماده مزبور اشعار می دارد:

«هر کسی حق دارد که زندگی خصوصی اش محترم شمرده شود. قضات می توانند ضمن محفوظ داشتن حق مطالبه خسارت ناشی از زیانهای متحمل برای شخص زیان دیده، دستورات قضایی از قبیل توقیف، بازداشت و مانند آنرا در جهت جلوگیری ورود و تجاوز دیگران به خلوت و

^۱ - Electronic Mail (E-mail)

^۲ - Décision 94352 du conseil constitutionnel du 18 Janvier 1995

^۳ - Individual freedom

^۴ - Picard, Éfienne, (1999), protecting privacy, Edited by: Markesinis, p.50 (Oxford University press)

^۵ - ماده ۱۳۸۲ قانون مدنی فرانسه مقرر می دارد:

«هر عمل انسان که به دیگری زیان برساند کسی را که بر اثر تقصیر او زیان به بار آمده است ملزم می کند که آن زیان را جبران کند.»

^۶ - Kz Weigert & Hkotsz, Introduction to comparative law, (Oxford: clarendon press, 2d rev edn, 1987) vol. II, p.387 (see: The law Reform Commission of Hong kong, op cit, p.44)

حریم زندگی خصوصی افراد صادر نماید. در موارد فوریت اقدامات احتیاطی مزبور، قرار قضایی به صورت علی الراس توسط دادگاه صادر می شود.»

در سال ۱۹۷۸ «قانون حمایت داده»^۱ در فرانسه به تصویب رسید که متضمن مقرراتی در خصوص اطلاعات شخصی افراد در موسسات دولتی و عمومی بود. براساس این قانون هر شخصی که قصد پردازش داده های شخصی را داشته باشد بایستی در مواردی که پردازش مربوط به سازمانهای عمومی یا تحقیقات پزشکی باشد مشخصات خود را ثبت و اجازه لازم را اخذ نموده باشد. افراد بایستی از دلایل گرد آوری اطلاعات راجع به آنها مطلع بوده و بتوانند نسبت به پردازش آنها معترض شده و حق دسترسی و تقاضای تصحیح آنها را داشته باشند. ضمانت اجراهای کیفری جریمه و حبس برای اشخاصی که مقررات مزبور را نقض می کنند، پیش بینی نموده بود.^۲

ب: تحولات قانونگذاری

فرانسه به عنوان اولین عضو اتحادیه اروپا قانون حمایت از داده ها را در سال ۱۹۷۸ تصویب نموده بود. در سال ۱۹۹۸ نیز به عنوان یکی از اعضای اتحادیه مزبور دستورالعمل اروپایی حمایت از داده ها اروپا را اجرا و قانون ۱۹۷۸ را با مقررات دستورالعمل مزبور منطبق نمود. « کمیسیون ملی اطلاعات و آزادی ها» یک سازمان مستقل در فرانسه است که قانون حمایت اطلاعات و سایر قوانین مرتبط را اجرا می کند. کمیسیون مزبور ضمن وصول شکایات نسبت به آنها رسیدگی و رأی لازم را صادر می نماید ضمن آنکه قواعد و روش های اجرایی را نیز تنظیم و تدوین نموده و گزارش های لازم را ارائه می دهد.

در سال ۱۹۹۱ برای نظارت الکترونیکی مقرراتی پیش بینی شد که به موجب آن قبل از نصب هرگونه وسیله کنترل تلفن و دستگاه شنود بایستی اجازه قبلی از دادگاه تحصیل گردد.^۳ قانون آزادی ارتباطات فرانسه نیز در سال ۲۰۰۰ به تصویب رسید.^۴ براساس این قانون اشخاصی که مبادرت به ارسال یک پیام از طریق اینترنت می نمایند بایستی از طریق انتشار نام و نشانی خود در سایتهای اینترنتی خود را در مورد امور مرتبط با تجارت به صورت عمومی معرفی نمایند.

در سال ۲۰۰۴ قانونگذار فرانسه در جهت انطباق قوانین داخلی با دستورالعمل های اتحادیه اروپایی مصوب سالهای ۱۹۹۵ و ۱۹۹۷ و ۲۰۰۲ به جهت عضویت فرانسه در اتحادیه اروپا، قانون حمایت داده ها را در سال ۲۰۰۴ تصویب نمود که در واقع قانون حمایت از داده ها ۱۹۷۸ را در جهت هماهنگی با دستورالعمل های اتحادیه اروپا اصلاح نموده است.^۵

گفتار چهارم : حمایت از حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران

مبنای حقوقی احکام مربوط به حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران ریشه در اصول و قواعد و منابع فقه اسلامی دارد. آیات و روایات و احادیث متعددی در خصوص لزوم رعایت حریم خصوصی اشخاص وجود دارد. از جمله حوزه های حریم خصوصی که مورد توجه آیات و روایات

^۱ - loi N° 78-17 du janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés. See: www.cnil.fr/textes/text02.htm.

^۲ -privacy and human Right 1999.at:www. Privacyinternational.org/survey/ countries-a-g-hm.

^۳ -la loi N°91-636 du 10 Juillet relative au secret des correspondences émises par la voie des télécommunications (see:Ibid)

^۴ - Ibid,

اسلامی بوده است عبارتند از ممنوعیت تجسس، سوء ظن، سب و هجو و قذف، غیبت، خیانت در امانت، استراق سمع و بصر، ورود به منازل بدون اذن، اشاعه فحشا، ذکر همه این موارد در این رساله ضرورت نداشته و صرفاً به ذکر آیات شریفه ذیل بسنده می شود.^۱

۱- آیه شریفه ۲۷ سوره مبارکه نور (در خصوص لزوم حرمت مسکن)

«یا ایها الذین آمنوا لاتدخلوا بیوتاً غیر بیوتکم حتی تستأنسوا و تسلّموا علی اهلها» (ای کسانی که ایمان آورده اید در غیر منزل خودتان بدون اجازه و سلام کردن بر صاحب منزل وارد نشوید).

۲- آیه شریفه ۲۸ سوره مبارکه نور (در خصوص حرمت منازل و مسکن)

«فان لم تجدوا فیها احداً فلا تدخلوها حتی یؤذن لکم و ان قبل لکم ارجعوا فارجعوا هو ازکی لکم.» (و اگر کسی در منزل نبود وارد نشوید تا این که به شما اجازه ورود بدهند و اگر به شما گفته شد بر گردید، پس برگردید و این بر شما پاکیزه تر است).

۳- آیه شریفه ۱۲ سوره مبارکه حجرات (در خصوص ممنوعیت تجسس و سوء ظن و غیبت دیگری)

«یا ایها الذین آمنوا اجتنبوا کثیراً من الظن ان بعض الظن اثم و لا تجسسوا و لا یغتب بعضکم بعضاً» (ای کسانی که ایمان آورده اید از ظن زیاد دوری کنید. همانا برخی از ظن ها گناه هستند و در احوال مردم تجسس نکنید و برخی شما از برخی دیگر غیبت نکنند).

الف: جایگاه حریم خصوصی در قانون اساسی

اگر چه برخی معتقدند که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در خصوص حق حریم خصوصی صراحت ندارد^۲ اما با وجود اصول متعددی از قانون اساسی که به حوزه های مختلف حریم خصوصی تصریح نموده اند چنین ادعایی قابل دفاع نبوده و بایستی قائل به نظری بود که مبین حمایت صریح قانون اساسی از حق حریم خصوصی است. چرا که اگر چه این اصول قانون اساسی کلیه جنبه های حریم خصوصی بویژه حریم خصوصی اطلاعاتی را به جهت نوظهور بودن آن پوشش نمی دهند اما توسعه قلمرو این اصول و تسری آنها به سایر جنبه های حریم خصوصی بر عهده قانونگذار عادی (مجلس) است؛ چرا که مبنای اصل رعایت حریم خصوصی هم در قانون اساسی وجود دارد و هم در منبع لایزال فقه اسلامی بسیار فراوان بر آن تاکید شده است. از طرفی با توجه به منابع فقه اسلامی و وجود اسناد معتبر فقهی اعم از آیات و روایات و فتاوی معتبر اسلامی باب اجتهاد در این خصوص مسدود نبوده و به صراحت بند ۶ اصل دوم قانون اساسی، جمهوری اسلامی ایران نظامی است بر پایه ایمان به «کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسؤولیت او در برابر خدا که از راه: الف: اجتهاد مستمر فقهای جامع الشرایط براساس کتاب و سنت معصومین سلام الله علیهم اجمعین،...» استوار است. اصل ۱۶۷ قانون اساسی نیز قاضی را مکلف نموده است که در صورت سکوت ابهام یا نقض و اجمال و تعارض قوانین مدونه به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر رجوع و حکم قضیه را صادر نماید.

لذا رویه قضایی می تواند حقوق مربوط به حریم خصوصی را به ابعاد مختلف حریم خصوصی به ویژه ابعاد جدید آن از جمله حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطاتی توسعه دهد و اطلاق عبارت اصول قانون اساسی شامل کلیه ابعاد حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطاتی نیز خواهد بود.

از جمله اصول قانون اساسی که به موضوع حریم خصوصی ارتباط دارند عبارتند از:

۱- اصل ۲۲ قانون اساسی:

این اصل مهمترین سند اساسی در مورد حریم خصوصی است که در عین موجز و کلی بودن آن به ابعاد مختلفی از حریم خصوصی توجه شده است مانند حریم خصوصی معنوی (حیثیت)، حریم خصوصی جسمانی (جال)، حریم خصوصی مکانی (مسکن و شغل). اصل مزبور تصریح می دارد که:

«حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند»

بویژه عبارت «حقوق» در اصل یاد شده که واژه ای است عام و قابل توسعه به هرگونه حقی که اشخاص نسبت به یک شی یا در مقابل یک شخص پیدا می کنند می تواند مبنای توسعه حق حریم خصوصی به ابعاد جدید آن بویژه حریم خصوصی اطلاعات و ارتباطات باشد.

^۱ - رجوع کنید به: دکتر انصاری، باقر، پیشین، صص ۲۰-۱۲

^۲ - دکتر انصاری، باقر، پیشین، صص ۳۹-۳۷
www.SID.ir

۲- اصل ۲۵ قانون اساسی:

این اصل مبنای اساسی حریم خصوصی ارتباطاتی می باشد که به جنبه های نوین ارتباطات و اطلاعات بویژه در زمینه ارتباطات اینترنتی قابل تسری است.

«بازرسی و نرساندن نامه ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکسی، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون»

۳- اصل ۳۹ قانون اساسی

این اصل مبنای اساسی حریم خصوصی حیثیتی و معنوی افراد است که مورد توجه ویژه قانونگذار اساسی بوده است: «هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات است...»

ب: قوانین عادی و مقررات دولتی

قوانین و مقررات متعددی وجود دارند که حسب مورد به جنبه های از حق حریم خصوصی افراد پرداخته و ضمانت اجرای متناسبی را برای نقض آنها نیز پیش بینی نموده اند که به اختصار به برخی از موارد اشاره می کنیم:

۱- قانون مسؤولیت مدنی

قانون مسؤولیت مدنی به عنوان مهمترین منبع قانونی مسؤولیت مدنی در نظام حقوقی ایران اگر چه به صراحت به موضوع رعایت حریم خصوصی افراد نپرداخته است اما اطلاق مواد ۱ و ۱۰ آن بویژه عباراتی نظیر «شهرت تجاری» و «حیثیت و اعتبارات شخصی یا خانوادگی» مبین شمول قانون بر موارد نقض حریم خصوصی بویژه در خصوص حریم خصوصی اطلاعاتی و معنوی است. به موجب ماده ۱۰ قانون یاد شده «کسی که به حیثیت و اعتبارات شخصی یا خانوادگی او لطمه وارد شود می تواند از کسی که لطمه وارد آورده است جبران زیان مادی و معنوی خود را بخواهد.»

۲- قانون مجازات اسلامی

در اکثر نظام های حقوقی به ضمانت اجرای کیفری تخلفات مربوط به نقض حریم خصوصی نسبت به ضمانت اجرای مدنی توجه بیشتری می شود و از طرفی زیان دیدگان نیز به جهت سهولت و سرعت رسیدگی در دعاوی کیفری ترجیح می دهند که از این اهرم قانونی بیشتر استفاده کنند. در نظام حقوقی ما نیز این رویه قانونگذاری و عملی وجود دارد. برخلاف مسؤولیت مدنی که به همان اصول و قواعد کلی از جمله مواد ۱ و ۱۰ قانون مسؤولیت مدنی توجه می شود در قانون مجازات اسلامی ضمانت اجرای کیفری شدیدی برای هر یک از ابعاد و جنبه های نقض حریم خصوصی پیش بینی شده است:

۱- در خصوص حریم خصوصی جسمانی افراد مواد ۵۷۲ تا ۵۷۵ قانون مجازات اسلامی مجازات هایی از قبیل حبس و انفصال را برای برخی مصادیق نقض حریم خصوصی جسمانی نظیر حبس یا بازداشت غیر قانونی افراد پیش بینی نموده است.

۲- در خصوص حریم خصوصی مکانی (منازل) نیز مواد ۵۸۰، ۶۹۴، ۶۹۱، ۶۹۲ ضمانت اجرای کیفری را پیش بینی نموده است.

۳- در خصوص حق حریم خصوصی ارتباطاتی نظیر استراق سمع یا افشا مکاتبات و مکالمات اشخاص ماده ۵۸۲ قانون مجازات اسلامی ضمانت اجرای کیفری مناسب پیش بینی نموده است و نیز در خصوص حریم خصوصی اطلاعاتی نظیر اسرار پزشکی اشخاص نیز مواد ۶۰۴ و ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی ضمانت اجرای کیفری پیش بینی نموده است.

۴- در خصوص نقض حق خلوت و تنهایی افراد بوسیله مزاحمت هایی نظیر مزاحمت تلفنی نیز ماده ۶۴۱ قانون مجازات اسلامی ضمانت اجرای اداری و کیفری پیش بینی نموده است که با توجه به عبارت «یا دستگاه های مخابراتی دیگر» به نظر می رسد که حکم ماده مزبور قابل اجرا در مورد مزاحمت های صورت گرفته از طریق سیستم پیام کوتاه (SMS) در تلفن های همراه می باشد.

۳- قانون احترام به آزادی های مشروع و حقوق شهروندی مصوب ۱۳۸۳

در قانون مزبور نیز مواردی از جنبه های حریم خصوصی افراد و لزوم رعایت آنها از طرف ضابطین قوه قضائیه و محاکم عمومی و انقلاب و دادسراها پیش بینی شده است که از جمله بندهای ذیل قابل توجه هستند.

۱- بند ۶ ماده واحده مقرر می دارد:

«در جریان دستگیری و بازجویی یا استطلاع و تحقیق از ایدای افراد نظیر بستن چشم و سایر اعضا، تحقیر و استخفاف به آنان، اجتناب گردد.»

۲- بند (۸) نیز که مبین یک استثناء برحق حریم خصوصی یعنی مواردی که برای کشف یک جرم نقض حریم خصوصی لازم و ضروریست، رعایت حدود تخطی از اصل حرمت حریم خصوصی را بیان می کند:

«بازرسی و معاینات محلی، جهت دستگیری متهمان فراری یا کشف آلات و ادوات جرم بر اساس مقررات قانونی و بدون مزاحمت و در کمال احتیاط انجام می شود و از تعرض نسبت به اسناد و مدارک و اشیایی که ارتباطی به جرم نداشته و یا به متهم تعلق ندارد و افشای مضمون نامه ها و نوشته ها و عکس های فامیلی و فیلم های خانوادگی و ضبط بی مورد آنها خودداری گردد.»

۳- بند (۱۱) نیز در خصوص تجسس در اسرار خانوادگی و گذشته اشخاص مقرر می دارد:

«پرسش ها باید مفید و روشن و مرتبط با اتهام یا اتهامات انتسابی باشد و از کنجکاوی در اسرار شخصی و خانوادگی و سوال از گناهان گذشته افراد و پرداختن به موضوعات غیر مؤثر در پرونده مورد بررسی احتراز گردد.»

۴- قانون آئین دادرسی کیفری

قانون آئین دادرسی کیفری به طرق رسیدگی به دعاوی کیفری و نحوه عمل مقامات قضایی اعم از قضات تحقیق (دادیاران)، دادستانها و قضات دادگاه ها اختصاص دارد. لذا آن قسمت از استثنائات حریم خصوصی که در جهت دستگیری مجرمین و کشف جرم و آلات و ادوات جرم در قانون ماهوی پیش بینی شده است در واقع در چارچوب قانون آئین دادرسی کیفری اجرا می شود. به همین جهت اجرای صحیح آئین دادرسی کیفری ضامن حفظ حقوق شهروندان و رعایت حریم خصوصی آنهاست.

اصولاً در قوانین دادرسی کیفری مواردی که تجسس یا استراق سمع یا به طور کلی نقض حریم خصوصی افراد جهت کشف یک جرم یا دستگیری متهم لازم باشد مقامات قضایی خاصی به عنوان مرجع صلاحیتدار جهت صدور اجازه پیش بینی می شود که اینک براساس ماده ۲۷ قانون دادرسی کیفری کنونی مقرر شده است که رئیس یا دادرس هر شعبه مکلف است تحقیقات لازم را شخصاً انجام دهد و یا مطابق اصول حقوق دادرسی کیفری و مقررات آن تفتیش و بازرسی منزل بایستی به موجب قرار باشد که یک قاضی صادر می کند مگر در مورد جرایم مشهود که بایستی ضابطین موضوع را بلافاصله به اطلاع مقام قضایی برسانند (م ۲۳ ق.آ.د. کیفری).

و اصولاً در قانون آئین دادرسی کیفری مقررات و شرایطی جهت صدور دستور مقام قضایی مبنی بر تفتیش منزل یا مراسلات و مخابرات و اجرای آن پیش بینی شده است (ماده ۹۸ و ۹۶ ق.آ.د. کیفری)

۵- مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی^۱

شورای عالی انقلاب فرهنگی در چارچوب وظایف و اختیارات خود مبادرت به تصویب دو آئین نامه در خصوص ارتباطات اینترنتی نموده است:

۵-۱- آئین نامه نحوه اخذ و ضوابط فنی نقطه تماس بین المللی مصوب ۱۳۸۰

به موجب این آئین نامه ایجاد نقطه تماس بین المللی^۲ در انحصار دولت می باشد و ارائه مجوز به دستگاههای ذیربط توسط شورای عالی اطلاع رسانی صورت می گیرد.^۱ آنچه از این آئین نامه که مرتبط با موضوع حریم خصوصی است، تکالیف ایجاد کنندگان نقطه تماس بین المللی از جمله شرکت مخابرات ایران در موارد ذیل می باشد:

^۱- جایگاه حقوقی مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در قوانین موضوع از جمله در قانون اساسی پیش بینی نشده است. معهداً با عنایت به استفساریه های صورت گرفته از حضرت امام (ره) امروزه مصوبات شورای مزبور در صورتیکه در چارچوب اختیارات شورا باشد هم برای دستگاه های اجرایی و هم برای مردم لازم الاجرا می باشند. در پاسخ استفساریه مورخ ۶۳/۱۱/۲۹ رئیس جمهور وقت درباره اعتبار مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، حضرت امام در تاریخ ۶۳/۱۲/۶ پاسخ فرمودند: « ضوابط و قواعدی را که شورای محترم عالی انقلاب فرهنگی وضع می نمایند باید ترتیب آثار داده شود». همین حکم حکومتی رهبر فقید انقلاب امروزه مبنای اعتبارات مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی را تشکیل می دهد.

۱- تکلیف ایجاد کنندگان تماس بین المللی به حفظ امنیت داده ها

به موجب جزء (ب) از بند ۶ آئین نامه موصوف کلیه ایجاد کنندگان نقطه تماس بین المللی مکلف به طراحی و اجرای «سیستم بارو (Firewall) مناسب به منظور صیانت شبکه ها از تخریب، ضریب و سرقت اطلاعات» می باشند. لذا چنانچه حریم خصوصی اطلاعاتی اشخاص در معرض سرقت یا تخریب از طریق هکرها و نفوذگران اینترنتی باشد و به جهت ضعف سیستم امنیتی شبکه چنین واقعه ای رخ دهد مسؤولیت متوجه ایجاد کننده نقطه تماس بین المللی است.

۲- تکلیف به قابل دسترس نمودن بانک فعالیتهای کاربران

همانطور که دیدیم یکی از استثنائات جهان شمول مورد پذیرش در همه نظامهای حقوقی در خصوص حق حریم خصوصی «امنیت ملی» است. به موجب جزء (ب) از بند (۶) آئین نامه یاد شده «دایر کننده نقطه تماس بین المللی اینترنتی موظف است بانک فعالیتهای اینترنتی و کاربران خود را قابل دسترسی وزارت ارتباطات و فن آوری اطلاعات قرار دهد تا براساس ضوابط و مصوبات شورای عالی امنیت ملی با حکم قاضی ذریبط حسب درخواست در اختیار وزارت اطلاعات قرار گیرد.»

۳-۲-۵- آئین نامه واحدهای ارائه کننده خدمات اطلاع رسانی و اینترنت رسا (ISP)

در آئین نامه موصوف که در واقع قسمت (ب) از مقررات و ضوابط شبکه های اطلاع رسانی رایانه مصوب ۱۳۸۰/۹/۱۲ را تشکیل می دهد، مقرراتی در خصوص نحوه فعالیت رساها پیش بینی شده است. تفصیل بحث مسؤولیت مدنی رساها را در فصل بعد مطرح می کنیم. معهداً در اینجا صرفاً به آن قسمت از مقررات مزبور که به بحث حریم خصوصی اختصاص دارد اشاره می کنیم:

۱- تامین امنیت شبکه و داده ها

بند ۳-۵-۱۰ آئین نامه موصوف در جهت پیشگیری از هرگونه ضرر و خسارت احتمالی به کاربران اینترنتی و آسیب دیدن داده های شخصی آنها و پیگیری از وقوع جرایم احتمالی رساها را مکلف نموده است تا «حتی المقدور تمهیدات فنی لازم برای حفظ حقوق کاربران و جلوگیری از حمله به کامپیوترهای آنها را فراهم آورد.»

۲- ارائه اطلاعات لازم به کاربران جهت حفاظت از حریم خصوصی

بند ۳-۵-۱۲ آئین نامه رساها را مکلف نموده تا «اطلاعات مربوط به نحوه حفاظت از حریم خصوصی اطلاعات و ارتباطات افراد در شبکه خود را در اختیار کاربران قرار دهد.»

۳- حفظ حریم خصوصی اطلاعاتی افراد

در آئین نامه یاد شده به مسأله حریم خصوصی اطلاعاتی افراد در ارتباطات اینترنتی و الزام اشخاص از جمله رساها به حفظ حریم مزبور و مصون ماندن آن از هرگونه تعرض اشخاص غیر مجاز تصریح شده است. به موجب بند ۳-۵-۱۵ «حریم اطلاعات خصوصی کاربران از مصونیت برخوردار بوده و هرگونه دسترسی غیر قانونی توسط رساها و هر مرجع دیگر به فعالیتهای اینترنتی کاربران ممنوع می باشد.»

در بند (۶) آئین نامه نیز مواردی از اقداماتی که موجب تعرض به حریم خصوصی اطلاعاتی می شود ممنوع اعلام گردیده است. به موجب بند ۳-۶-۱۳ «افشای روابط خصوصی افراد و تجاوز به حریم اطلاعات شخصی آنان» توسط رساها ممنوع است. همچنین به موجب بند ۳-۶-۱۷ نیز «هرگونه نفوذ غیر مجاز به مراکز دارنده اطلاعات خصوصی و محرمانه و تلاش در جهت شکستن قفل رمز سیستم ها» ممنوع می باشد. بند ۳-۶-۱۹ نیز «هرگونه تلاش برای انجام شنود و بررسی سیستم های اطلاعاتی در حال گذر در شبکه که به دیگران تعلق دارد» را ممنوع اعلام نموده است.

در راستای استثنای مربوط به «امنیت ملی» در بند ۳-۵-۱۶ رساها نیز موظف شده اند که «بانک فعالیتهای اینترنتی کاربران خود را مطابق ضوابط مصوب کمیسیون راهبردی قابل دسترسی وزارت ارتباطات و فن آوری اطلاعات قرار دهند.»^۲

^۲ همیت عمومی دیوان عدالت اداری طی رای شماره ۴۶۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۵ ایجاد نقطه تماس بین المللی را در انحصار دولت محسوب داشت. و صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی را در مورد تعیین حق انحصاری دولت در این خصوص پذیرفته و مصوبه شورای مزبور را مغایر با قانون تشخیص نداد.

^۱ به موجب بند (و) ماده (۳) قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فن آوری اطلاعات مصوب ۸۲/۹/۱۹ یکی از وظایف و اختیارات وزارت یاد شده عبارتست از «حفاظت و حراست و عدم ضبط و افشای انواع مراسلات و امانات پستی و همچنین مکاتبات تلفنی و مبادلات شبکه اطلاع رسانی و اطلاعات مربوط به اشخاص حقیقی و حقوقی طبق قانون»

۴- ضمانت اجرا

به موجب بند ۹ آئین نامه موصوف تخلفات از هر یک از مقررات آئین نامه که شامل وظایف و تعهدات و تکالیف قانونی صدرالذکر برای رساها نیز می شود مشمول ضمانت اجرای ادارای از قبیل تذکر، قطع موقت مجوز، لغو پروانه می شود که اعمال آنها حسب تصمیم کمیسیون راهبردی و براساس گزارش نظارت وزارت ارتباطات و فن آوری اطلاعات صورت می گیرد. همچنین دعاوی مربوط ضمانت اجرای کیفری و مدنی که قابل طرح در محاکم و دادگاه باشد با نظر کمیسیون راهبردی مطرح می شود.

۵-۳- آئین نامه دفاتر خدمات حضوری اینترنت^۱

این آئین نامه که در واقع قسمت (ج) از مقررات و ضوابط شبکه های اطلاع رسانی و رایانه مصوب ۱۳۸۰/۹/۱۲ را تشکیل می دهد نیز مقرراتی را درخصوص نحوه فعالیت و تکالیف قانونی دفاتر خدمات حضوری اینترنت پیش بینی نموده است. از جمله تکالیف قانونی واحدهای مزبور که مطابق بند (۲) واحد صنفی محسوب و مشمول قانون نظام صنفی هستند عبارتست از:

- ۱- عدم «افشای روابط خصوصی افراد و تجاوز به حریم اطلاعات شخصی آنان» (بند ۷-۱۵)
  - ۲- عدم «انتشار اطلاعات حاوی کلیدهای رمز بانک های اطلاعاتی، نرم افزارهای خاص، صندوقهای پست الکترونیکی و یا روش شکستن آنها» (بند ۷-۱۶)
  - ۳- هرگونه اقدام اعم از تولید یا عرضه در جهت «نفوذ غیر مجاز به مراکز دارنده اطلاعات خصوصی و محرمانه و تلاش برای شکستن قفل رمز سیستم ها» (بند ۷-۱۹)
  - ۴- «هرگونه حمله به مراکز اطلاع رسانی و اینترنتی دیگران برای از کار انداختن و یا کاهش کارایی آنها» (بند ۷-۲۰)
  - ۵- «هرگونه تلاش برای شنود و بررسی بسته های اطلاعاتی در حال گذر در شبکه که به دیگران تعلق دارد.» (بند ۷-۲۱)
- ضمانت اجرای ادارای تخلف از مقررات مزبور در تبصره (۲) پیش بینی شده که اعمال آنها حسب نظر کمیسیون راهبردی و کمیته های استانی صورت می گیرد و براساس تبصره (۳) آن نظر کمیسیون و کمیته مزبور قطعی و لازم الاجرا است معذرا حق اشخاص ذینفع جهت اقامه دعوی و طرح شکایت در محاکم محفوظ خواهد ماند.

۶- قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷

در قانون تجارت الکترونیکی مقرراتی درخصوص حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطاتی الکترونیکی و حمایت از داده ها پیش بینی شده است که هر چند موضوعاً قابل طرح در قانون یاد شده نبوده اما وجود چنین مقرراتی هر چند مجمل و ناقص نویدی است امید بخش از آینده ای روشن برای وضعیت نظام حمایت حقوقی از حریم خصوصی اطلاعات و ارتباطات در نظام حقوقی ایران.

فصل سوم و موادی از فصل دوم از باب سوم قانون یاد شده به موضوع حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطاتی و حمایت از داده های شخصی اختصاص دارد. هر چند متأسفانه در این قانون از اصطلاح «حریم خصوصی» و عناوین مشابه و نزدیک به آن استفاده نشده است اما محتوای متون مواد مربوطه مبین شناسایی نهاد حقوقی حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطاتی الکترونیکی در قانون یاد شده و بالطبع در نظام حقوق ایران است.

قانون مزبور در این زمینه متضمن دو موضوع اصلی از بحث حق حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطاتی است که ذیلاً به آنها می

پردازیم:

۶-۱- بازاریابی مستقیم (ارسال ایمیل های ناخواسته)

فصل دوم از باب سوم تحت عنوان «در قواعد تبلیغ - Marketing» به ذکر مقرراتی درخصوص نحوه تبلیغ و بازاریابی در فضای الکترونیکی می پردازد. صرفنظر از اشکال مفهومی و تعارض در عنوان فارسی و انگلیسی فصل مزبور^۲، فاقد مقررات جامعی در خصوص بازاریابی مستقیم از جمله ارسال ایمیل های ناخواسته می باشد. این در حالیست که در زمان تصویب قانون مزبور دستورالعملهای حمایت از داده های مخابراتی ۱۹۹۷ و ۲۰۰۲ اتحادیه اروپا واجد مقررات تقریباً جامعی درخصوص تماسهای ناخواسته یا ارتباطات درخواست نشده بوده و می توانست الگوی مناسبی برای قانونگذار ایرانی باشد. از مواد فصل دوم صرفاً ماده ۵۵ به بحث بازاریابی مستقیم پرداخته و مقرر می دارد:

^۱ - Coffeenet

^۲ - Marketing در اصطلاح حقوق بازرگانی به معنی بازاریابی بوده و عبارت تبلیغ دارای مفهوم عامی اعم از تبلیغات تجاری و غیر تجاری است که معادل آن advertise است. بعلاوه در اسناد اروپایی و قوانین سایر کشورها در زمینه حمایت از داده ها از اصطلاح Marketing به مفهوم بازاریابی استفاده شده است. لذا مناسب بود عنوان فصل دوم با توجه به مفاد مواد زیر مجموعه آن و در جهت تطبیق با اصطلاح انگلیسی ذکر شده در کنار عنوان فارسی آن به «بازاریابی» تغییر می یافت

«تامین کنندگان باید تمهیداتی را برای مصرف کنندگان در نظر بگیرند تا آنان راجع به دریافت تبلیغات به نشانی پستی و یا پست الکترونیکی خود تصمیم بگیرند.»

بند(ع) از ماده (۲) قانون مزبور «تامین کننده» را به شخصی تعریف نموده است که بنا به اهلیت تجاری، صنفی یا حرفه ای فعالیت می کند.

در مورد ارسال پیام های ناخواسته و بازاریابی مستقیم دستورالعمل ۲۰۰۲ اتحادیه اروپا دو روش را پیش بینی نموده است که عبارتند از ۱- اعلام رضایت ایجابی که براساس آن استفاده از سیستم های تماس خودکار بدون دخالت انسان «دستگاه تماس خودکار» یا دستگاههای نمابر یا پست الکترونیکی به منظور بازاریابی مستقیم تنها در مورد مشترکانی که قبلاً رضایت داده اند مجاز می باشد. (بند (۱) ماده ۱۳ دستورالعمل)

اعلام رضایت سلبی که براساس آن تامین کننده می تواند از مشخصات الکترونیکی که قبلاً از مشتریان خود در چارچوب فروش محصول یا خدمت اخذ نموده است برای بازاریابی مستقیم محصولات یا خدمات مشابه خود استفاده کند مشروط بر اینکه بدون پرداخت هزینه مشتری بتواند از رضایت خود اعلام انصراف نماید. با توجه به بند (ده) ماده ۱۳ دستورالعمل در مورد اشخاص حقیقی صرفاً بایستی از سیستم انتخاب ایجابی استفاده شده و امکان اعلام انصراف بدون هزینه از رضایت وجود داشته باشد.

در ماده ۵۵ قانون تجارت الکترونیکی ایران اولاً هیچ تفکیکی از جهت شخصیت گیرنده تماس پیش بینی نشده است ثانیاً سیاق عبارت ماده به نحوی است که مبین یکی از دو روش مزبور نمی باشد؛ هر چند از ظاهر آن شاید چنین برداشت شود که منظور امکان و حق انتخاب سلبی برای مشتری (مصرف کنندگان) است.

در هر حال ضرورت دارد با اصلاح ماده مزبور، این تفکیک با الهام از دستورالعمل اتحادیه اروپا صورت گیرد.

به هر حال آنچه مسلم است با وجود این ماده قانونی به نوعی حریم خصوصی ارتباطاتی الکترونیکی در نظام حقوقی ما به رسمیت شناخته شده و تحلیل مسأله درخصوص اینکه منظور از «تمهیداتی» که تامین کننده باید در نظر بگیرد چیست؟ آیا منظور پیش بینی یک گزینه مثبت قبل از ورود و باز شدن داده پیام ارسالی به صندوق پستی الکترونیکی همانند عبارت «موافقم» می باشد یا منظور یک گزینه منفی قبل از ورود و باز شدن داده پیام همانند «موافق نیستم» می باشد؟ به عهده رویه قضایی است و یک رویه قضایی پویا می تواند درخصوص اشخاص حقوقی بویژه اشخاص حقوقی تجاری به جهت ماهیت آنها و مهیا بودن برای پذیرش و حصول اطلاع از آگهی های تجاری منتشر شده توسط سایر تجار قائل به روش گزینه سلبی شود.

۶-۲- پردازش داده های شخصی

۱- داده های شخصی مشمول حکم قانون

فصل سوم از باب سوم متضمن مقرراتی درخصوص «حمایت از داده پیام های شخصی» است، در بند (ر) ماده ۲ «داده های شخصی»^۱ به «داده پیام های مربوط به یک شخص حقیقی (موضوع داده)^۲ مشخص و معین» تعریف شده است.

بنابر این مفاد مواد موضوع فصل سوم صرفاً ناظر بر داده پیامهای مربوط به اشخاص حقیقی بوده و منصرف از اشخاص حقوقی است و سیاق عبارت ماده ۵۸ نیز مبین چنین استنباطی می باشد. حال آنکه چنین نتیجه ای مطلوب نبوده و حمایت از داده های اشخاص حقوقی بویژه در حوزه تجارت ضرورتی انکار ناپذیر است.

در هر حال در ماده ۵۸ به داده های شخصی حساس توجه شده و مقرر می دارد:

«ذخیره، پردازش و یا توزیع داده پیام های شخصی مبین ریشه های قومی یا نژادی، دیدگاه های عقیدتی، مذهبی، خصوصیات اخلاقی و داده پیام های راجع به وضعیت جسمانی، روانی و یا جنسی اشخاص بدون رضایت صریح آنها به هر عنوان غیر قانونی است.»

همانطور که می بینیم در این ماده به داده های شخصی حساس توجه شده است که شامل داده های شخصی مربوط به سلامتی و خصوصیات وراثتی، داده های شخصی اعتقادی، داده های شخصی جنسی و داده های شخصی شخصیتی می شود. معهداً آن بخش از داده های شخصی سلامتی که مربوط به سوابق پزشکی و بهداشتی باشد بنابر حکم ماده ۶۰ تابع آئین نامه ای است که در ماده ۷۹ قانون پیش بینی شده است. نکته ای که مبین نقص قانون در حمایت جامع از داده ها است عدم پیش بینی سایر انواع داده ها از قبیل داده های شخصی تجاری و اقتصادی است. این در حالیست که اهمیت داده های تجاری در دنیای مبادلات تجاری الکترونیک چندان زیاد است که پیش بینی

^۱ -Private Data

^۲ -Data Subject

مقرراتی جامع در آن ضرورتی اجتناب ناپذیر بوده و ارتباط موضوعی خاصی نیز با قانون تجارت الکترونیکی دارد. هر چند در فصل دوم مبحث دوم از باب سوم در مواد ۶۴ و ۶۵ در قالب حمایت از اسرار تجاری تلاش شده است به گونه ای از داده های تجاری در فضای مبادلات الکترونیکی حمایت شود. به موجب ماده ۶۴ «به منظور حمایت از رقابتهای مشروع و عادلانه در بستر مبادلات الکترونیکی، تحصیل غیر قانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاههای و موسسات برای خود و یا افشای آن برای اشخاص ثالث در محیط الکترونیکی جرم محسوب و مرتکب به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.»

ماده ۶۵ نیز در تعریف و ذکر مصادیق اسرار تجاری الکترونیکی اشعار می دارد:

«اسرار تجاری الکترونیکی داده پیمایی است که شامل اطلاعات، فرمولها، الگوها، نرم افزارها، و برنامه ها، ابزارها و روشها، تکنیک ها و فرآیندها، تالیفات منتشر نشده، روشهای انجام تجارت و داد و ستد، فنون، نقشه ها و فراگردها، اطلاعات مالی، فهرست مشتریان، طرحهای تجاری و امثال اینها است که به طور مستقل دارای ارزش اقتصادی بوده و در دسترس عموم قرار ندارد و تلاشهای معقولانه ای برای حفظ و حراست از آنها انجام شده است.»

۲- شرایط پردازش داده ها

براساس ماده ۵۸ پردازش، انتقال یا توزیع داده پیام بایستی با رضایت صریح شخص موضوع داده پیام باشد. ضمن آنکه علیرغم وجود رضایت صریح باز پردازش نیز مشروط به رعایت شرایط دیگری است که در ماده ۵۹ پیش بینی شده است. به موجب ماده اخیر و با جمع آن با ماده ۵۸ می توان شرایط قانونی برای پردازش را به شرح ذیل دانست:

- ۱- رضایت صریح شخص موضوع داده: لذا چنانچه رضایت تحصیل شده به طور ضمنی باشد، پردازش مجاز نمی باشد.
- ۲- عدم مغایرت محتوای داده پیام با قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی: این شرط ضمن آنکه کلیت آن از جهت رعایت نظم عمومی ضروری است اما عبارت متن ماده ۵۹ به جهت محدود کردن آن به مصوبات مجلس واجد اشکال است. چرا که محتوای یک داده پیام ممکن است به جهت مغایرت با اصول قانون اساسی، قوانین مصوب مجمع تشخیص مصلحت، مصوبات شورای انقلاب فرهنگی، قوانین مصوب شورای انقلاب، آراء وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور و دیوان عدالت اداری، اصول و قواعد مسلم فقهی، قواعد اخلاق حسنه و مانند آن مغایر با نظم عمومی باشد.
- ۳- مشخص بودن هدف پردازش و شرح واضح آن: از آنجا که پردازش داده های شخصی حساس خلاف قاعده بوده و علی الاصول ممنوع می باشد لذا در مواردی نیز که پردازش آنها ضروریست بایستی هدف از پردازش مشخص و معین بوده و صرفاً در چارچوب هدف مشروع پردازشگر صورت گیرد. ضمن آنکه شخص موضوع داده بتواند با در نظر گرفتن هدف پردازشگر در خصوص اعلام رضایت یا انصراف از رضایت خود تصمیم گیری نماید.
- ۴- داده پیام باید تنها به اندازه ضرورت و متناسب با اهدافی که در هنگام جمع آوری برای شخص موضوع داده پیام شرح داده شده جمع آوری گردد و تنها برای اهداف تعیین شده مورد استفاده قرار گیرد.
- ۵- صحیح و به روز بودن داده پیام
- ۶- رعایت و فراهم ساختن امکان دسترسی شخص موضوع داده پیام به پرونده های رایانه ای حاوی داده پیام شخصی مربوط به خود در جهت محو یا اصلاح داده پیامهای ناقص یا نادرست
- ۷- فراهم آوردن امکان و زمینه و فرصت لازم برای شخص موضوع داده پیام جهت آنکه در هر زمان با رعایت ضوابط مربوطه بتواند درخواست امحاء کامل پرونده رایانه ای داده پیام های شخصی مربوط خود را به پردازش گر اعلام و شخص اخیر مکلف به محو آنهاست.

نتیجه

امروزه با توسعه روز افزون فناوری اطلاعات و ارتباطات بحث حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطاتی شهروندان الکترونیکی یکی از الزامات حقوقی تحقق دولت الکترونیک است. مادام که شهروندان از جهت حفظ حریم خصوصی احساس امنیت ننموده اند، نمی توان انتظار داشت که به سیستمهای الکترونیکی برقراری ارتباطات خصوصی و عمومی و حتی اداری اعتماد داشته و در نتیجه نهاد های جدید شهر الکترونیک مورد استقبال و رغبت شهروندان نخواهد بود. لذا به عنوان یکی از زیر ساخت های حقوقی لازم برای تحقق دولت و شهر الکترونیک ضرورت دارد خلاءهای حقوقی موجود در این زمینه مرتفع و با توجه به نواقص و نارسایی های قوانین و مقررات موجود، قوانین جامعی وضع گردد. قطعاً در این راه استفاده از تجارب قانونگذاری کشورهای پیشرو در زمینه ارتباطات الکترونیک و و نیز دستورالعمل های اتحادیه اروپا مفید خواهد بود.

بدیهی است هرگونه الگو گیری و اقتباس قوانین جدید از کشورهای دیگر بایستی مشروط به بومی سازی قوانین مزبور و انطباق آنها با فرهنگ ایرانی-اسلامی کشور باشد.